

— E adevărat, piesa dv. are un ton prea sarcastic, ca să fie doar o „chestie de imaginație“, un soi de „cruzime entuziastă“ care în nici un caz nu reflectă o atitudine neutră, blajină. Cineva care vă cunoaște literatura tresare la auzul acestui ton nou, tranșant, de o violență nedeghizată (care se anunțase, cîndva, pe anumite nervuri ale Citadelei, dar se retrăsese apoi discret). Am senzația unei „eliberări“ energice de sub tirania delicateței și rafinementului...

Mirarea angelică de pe chipul scriitorului ar fi perfectă, dacă în ochi nu i-ar licări, nestăpînită, voluptatea deghezamentului, a farsei:

— Zău? Eu n-am intenționat să supăr pe nimeni...

I. P.

REAL ȘI FICTIV ÎN DRAMA ISTORICĂ

De vorbă cu ALEXANDRU VOITIN

— Piesa pe care o finisați în aceste zile are un titlu explicit și, ca alte denumiri ale dramelor dv. (Procesul Horia), trimite direct la eveniment. *Adio, Majestate!* ar fi, așadar, o descripție a abolirii monarhiei...

— Piesa pornește de la un moment istoric: noaptea de 30 decembrie 1947, fără să fie însă o oglindire a evenimentului istoric-revoluționar ca atare; e mai degrabă o încercare de a dramatiza destinele și gândirea unor intelectuali români, consecvenți luptători antimonarhici. Acest subiect mă atrage de mult timp și pot spune că gestația acestei piese e îndelungată. În literatura noastră dramatică piesele cu caracter istoric au abordat cu precădere marile figuri, personalitățile covârșitoare care au preluat conducerea destinului național de-a lungul unui frământat trecut de luptă. Mi se pare însă insuficientă preocuparea față de reprezentanții gândirii românești, acei bărbați luminați care, prin crezul și cuvîntul lor, au construit climatul etic și politic în care s-au petrecut diferitele evenimente.

— Procesul Horia a avut numeroase puncte de contingență cu piesa-document. Pe aceeași linie ați continuat cu noua piesă? Cit de mare e doza de ficțiune în transferul istoriei spre dramă? Dar coeficientul de invenție în descrierea unor biografii reale?

— Cu excepția lui Edith, fiica văduvei Spanoszy, nici un personaj din *Procesul Horia* nu e fictiv. Existența tuturor e reală, iar implicația lor în evenimentele de la Alba Iulia — directă și consemnată ca atare în scripte. Cu toate acestea, mi se pare că *Adio, Majestate!* e și mai aproape de document decât *Procesul Horia*. Prima e talmăcirea scenică a unui moment, concentrarea asupra unui eveniment de vîrf ce a putut fi exprimat într-un timp și spațiu dat. Aici circulă cîteva personalități, cîteva epoci, numitorul comun al acțiunilor fiind identitatea atitudinii: progresismul antimonarhic reuindu-i dincolo de fantasticele deosebiri de destine, temperamente, concepții și acte. În peisajul atît de variat al culturii noastre, marii cărturari și semănătorii de idei s-au distins prin trăsătura lor de militanți antimonarhici. Personajele piesei mele sînt asemenea intelectuali: scriitori, gazetari. Nici un nume nu e fictiv, totuși evit să le romantez biografia.

— Ce structură dramatică ați abordat?

— *Adio, Majestate!* ar fi a noua mea piesă. După ultimele lucrări de dezbateri, așa cum le-au etichetat criticii, m-am străduit să găsesc o formulă teatrală care să nu mă repete; o ecuație dramatică funcțională, aptă să cuprindă acțiunea și ideea, unitatea

timpului și a spațiului (prezentul acțiunii e încorporat într-o singură seară din decembrie 1947) și manevrarea citorva diateze ale trecutului (ajungem pînă la 1887). Deci, un montaj de secvențe centrate în jurul evenimentului axial — „noaptea de 30 decembrie”.

— *Cine figurează în schema distribuției?*

— Precursori și contemporani. Doi mari polemisti, și nu întîmplător această însușire fundamentală a biografiei lor am exploatat-o. Junimistul Gheorghe Panu, valoros istoriograf critic al epocii, care a parcurs un drum sinuos de la conservatori la liberali, de la anticarlism la antimonarhism, cu o viață tulburată de tribulații și inadvertențe ideologice, dar marcată de constanța ideii de progres. Pe alt plan îl întîlnim pe N. D. Cocea, ilustru ziarist democrat, directorul „Erei Noi”, credincios pînă la capăt ideilor sale profund democratice și unul din puținii luptători antimonarhici care au asistat la realizarea visului scump al proclamării republicii. Cocea mi se pare reprezentantul cel mai semnificativ al intelectualului democrat dintr-o epocă ce a polarizat atîtea condeie și minți strălucite. Citind amintirile lui Cocea — neterminate — le-am asociat propriilor mele amintiri cînd, student fiind, asistam la conferințele ce le ținea la Frontul studentesc democrat din Iași și care erau urmate apoi de seri lungi de discuții.

— *Revenind la caracterul istoric al pieselor dvs., care ar fi raportul dintre evenimentele centrale, actele majore ale unei epoci și cele secundare, subsidiare, în transpunerea lor scenică, în transferul lor dramatic?*

— Orice fapt istoric transpus în replici scenice își pretinde doza sa de ficțiune. Esențialul este să reiasă limpede gîndirea personajelor, nefalsificată — și ficțiunea poate ajuta la această valorificare. În funcție de această coordonată programatică desenez mișcarea lor scenică, conturul unor evenimente concrete. Pentru mine, personajele devin mijloacele de exprimare a unor idei. Repet, importante sînt păstrarea adevărului istoric în structura caracterologică, modul de judecată al personajelor. Avînd de-a face cu scriitori și gazetari, mi-am propus problema încorporării în substanța dramaturgică a unor încastrări din opera lor, introducerea unor documente semnificative, precum amintirile lui Cocea despre Lenin, cu o grijă deosebită pentru nealterarea atracțiozității și a interesului scenic. Teatrul își are legile sale riguroase și eu nu intenționez să scriu monografii istorice. Alături de principalii protagoniști ai acțiunii, apar personaje secundare care nu-și poartă atît biografia lor prin întîmplări reale, cît au sarcina ilustrării unor tipologii și categorii sociale precise, pentru a colora cîmpul înfruntărilor. Mi-e greu să-mi caracterizez piesa, dar în linii mari pot spune că *Adio, Majestate!* nu e nici dramă, dar nici comedie; ea conține episoade dramatice derivînd din drama destinelor reale, nu încrîncenări tragice; se consumă în tonuri surde; se poate și rîde în fața ridicolului unei lumi care decade. Raportul dintre principal și secundar? Neîndoios, actul de abolire a monarhiei este rezultatul atacului direct al clasei muncitoare conduse de partid. Situînd piesa în acest cadru istoric, m-am aplecat, precum spuneam, asupra semănătorilor de idei progresiste, asupra celor care au influențat prin cuvînt și idee gestul. Selecția faptelor necesare țesăturii dramatice, alegerea din noianul evenimentelor care determină o epocă a citorva întîmplări, mi se pare operația cea mai dificilă. Am căutat să reconstitui situații care să exprime cît mai sintetic fervoarea gîndirii progresiste, să reconstrui gesturi care să cuprindă semnificația unor atitudini majore cu răsfrîngerii politice.

— *Elementul nou în tratarea dramei istorice a fost în Procesul Horia conexarea faptelor din istoria națională la mersul „treburilor europenești”...*

— M-a preocupat și de astă dată această interdependentă reală a faptelor istorice. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a avut o influență hotărîtoare asupra gîndirii intelectualilor români, confirmînd celor implicați în campaniile democratice anacronismul regimului monarhic. Derulînd faptele, găsîm alte raporturi: astfel, momentul aservirii economice a României de către imperiile german și austro-ungar a marcat grav iplele partidelor politice, ascuțirea conflictelor de clasă, care — pînă la urmă — au determinat nașterea și apoi ilegalizarea Partidului Comunist Român. Acest fundal istoric, central, să-i spunem, este terenul pe care se desfășoară secvențele mele dramatice. Aș mai spune că, prin piesa *Adio, Majestate!*, intenționez să celebrez aniversarea a două decenii de la nașterea republicii, dar vreau să mă feresc cu tot dinadinsul de ceea ce critica numește o piesă ocazională.

Teatrul Național din Cluj
„NEFERICITUL PLATONOV”
după A. P. Cehov
Regia: Ioan Taub

Silvia Ghelan (Anna Petrovna Veiniteva) și Valentino Dain (Mihail Vasiliievici Platonov)

Fotocronica

Teatrul de Stat din Oradea
secția română
„ROMULUS CEL *MARE”
de Fr. Dürrenmatt
Regia: Sanda Manu

Gina Nicolae (Rhea) și George Muscelanu (Romulus)

